

АНАЛІЗ ЕПІЗООТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЩОДО ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА БЕЗПЕЧНІСТЬ І ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

**О. М. Якубчак, доктор ветеринарних професор
С. В. Обштат, В. М. Муковоз, М. С. Карпуленко, О. С. Гавриленко,
кандидати ветеринарних наук
Український державний науково-дослідний інститут
нанобіотехнологій та ресурсозбереження**

В статті проаналізовано статистичні дані ветеринарної звітності в Україні з інфекційних хвороб ВРХ за останні роки. Серед усіх хвороб ВРХ заразної етіології найбільшу питому вагу мають такі захворювання як лейкоз – 82,7 % і туберкульоз – 3,7 %. Проаналізовано захворюваність ВРХ лейкозом і туберкульозом за 1999-2013 рр., що показує стабільне зниження напруженості епізоотичної ситуації.

Інфекційні хвороби, лейкоз, туберкульоз, колібактеріоз, сальмонельоз, токсикоінфекція.

Мета роботи. Метою дослідження було розробити ефективну систему моніторингу біологічних ризиків з метою запобігання виникненню інфекцій, що перебігають з ознаками токсикоінфекцій, токсикозів для виробництва безпечної продукції належної якості.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалом для проведення дослідження слугували статистичні дані Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України.

Скотарство забезпечує харчову промисловість значною частиною сировини для виробництва продукції та, водночас, слугує основним джерелом надходження до раціону м'яса та молока [2]. Оптимальному розвитку тваринництва перешкоджають хвороби різної етіології, однак, інфекційні та інвазійні (порівняно з незаразними) є більш небезпечними. А хвороби, що мають, крім ветеринарного та економічного, ще й медико-соціальне значення є зоонозами.

Інфекційні хвороби тварин завдають значних економічних збитків тваринництву, впливають на імідж нашої країни на міжнародній арені, адже значна частина хвороб сільськогосподарських тварин є одночасно небезпечною і для людей.

Аналіз статистичних даних ветеринарної звітності в порівняльно-історичному аспекті свідчить, що за 18 років в Україні зареєстровано 5728 неблагополучних пунктів зі значною кількістю випадків інфекційних хвороб великої рогатої худоби (ВРХ). Дані показники щороку значно варіюють (рис. 1).

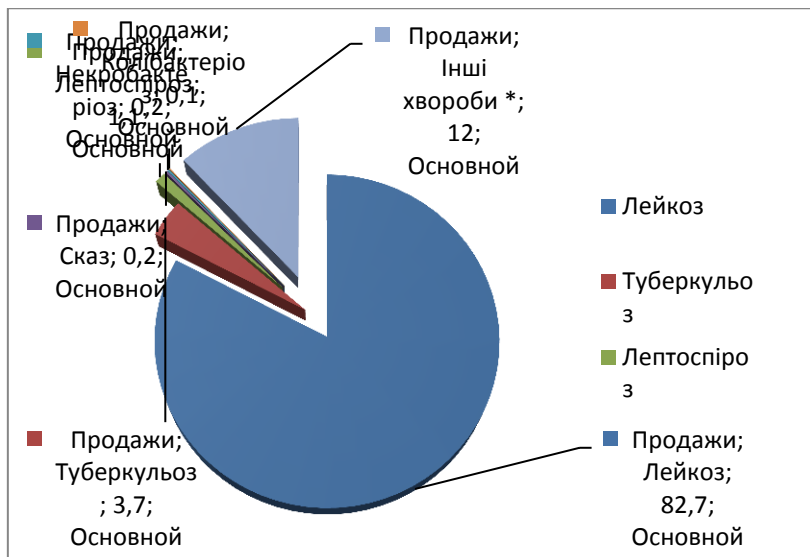

Рис. 1. Динаміка інфекційних хвороб ВРХ на території України 1999-2013 рр.

Дані, наведені на рис. 1 свідчать, що на території України відзначається зниження напруженості епізоотичної ситуації щодо інфекційних хвороб ВРХ за останні роки.

В Україні, серед усіх хвороб ВРХ заразної етіології, найбільшу питому вагу мають такі захворювання як лейкоз – 82,7 % і туберкульоз – 3,7 % . Ця проблема, на сучасному етапі, має не лише ветеринарне, а й загальнобіологічне та соціальне значення (рис. 2).

Серед хвороб великої рогатої худоби, які реєструють у ХХІ столітті в Україні та належать до зоонозів за поширенням, перше місце займає туберкульоз. Враховуючи стан епідемії цього захворювання й наукові дані щодо сприйнятливості до нього тварин, необхідно зазначити, що немає жодного виду теплокровних тварин з абсолютною стійкістю до хвороби [4]. Ці дані стосуються трьох основних видів збудника: *M. bovis*, *M. Tuberculosis* та *M. avium*. Попри фактичну відсутність неблагополучних пунктів, не можна знижувати увагу до цього захворювання.

Рис. 2. Захворюваність ВРХ інфекційними хворобами в Україні (1999-2013 рр.)
 Примітка: * – парагрип-3, хламідіоз, диплококоз, злякисний набряк, пастерельоз, сальмонельоз, сибірка, емкар, актинобацильоз, віспа, паратуберкульоз, ротавірус-на діарея, псевдомоназ, стрептококоз, правець, ієрсиніоз та лістеріоз.

Рис. 3. Динаміка захворювання ВРХ на туберкульоз в Україні (1999-2013 рр.)

Третю позицію за поширеністю серед поголів'я ВРХ займає лептоспіроз. Хвороба, здебільшого, передається до людини прямо або опосередковано через собак, свиней та гризунів (щурі, миші), які є основним резервуаром патогенних лептоспір в природі; в їх організмі збудник зберігається протягом усього періоду життя [5]. Лептоспірозом можна заразитися і від великої рогатої худоби. Однак, необхідно пам'ятати, що за даними О. О. Кучерявенко та співавт. в господарствах, неблагополучних щодо лептоспірозу, до 25 % працюючих людей можуть бути серопозитивними, а серед працівників ветеринарної медицини цей показник сягає 50 % за випадків летальності у людей – 10 %.

Захворювання великої рогатої худоби на сказ не несе прямої небезпеки для людини, так як відсутній механізм передачі збудника. Однак, розтин тварин, їх лікування за неправильної постановки діагнозу є небезпечним [3].

Некробактеріоз (фузобактеріоз) як зооноз з типовим патогенезом раневої інфекції небезпечний можливим перебігом у формі синуситів, пневмоній, піємії (з абсцесами у внутрішніх органах), що ускладнює лікування та прогноз для тварин і людей [3] та завдає чималих збитків скотарству України через захворювання імпортованої племінної худоби.

Колібактеріоз – хвороба, яка передається від тварин до людини та є найбільш небезпечною для молодняка тварин і дітей [5]. Однозначного твердження щодо зоонозності хвороби поки що немає, і небезпека полягає у передачі збудника через продукцію тваринництва.

Лейкоз, крім ветеринарного і економічного, має і медико-соціальне значення і є найбільш поширеним інфекційним захворюванням ВРХ за даними, проаналізованого періоду в Україні. Твердження, щодо передачі збудника цієї хвороби від тварини до людини нині залишається під питанням. Однак, дані вітчизняних вчених – Білика Р. І. [1], Тонської Т. Г. [6] та інших авторів – вказують на те, що у мишей, під час випоювання їх молоком від інфікованих корів, розвиваються гістологічні зміни, властиві лейкозу.

Крім того, за статистикою можна стверджувати про зв'язок між кількістю виробленого молока в державі та кількістю людей, хворих онкологічними захворюваннями.

Аналіз даних, у хронологічному розрізі, стосовно захворюваності ВРХ лейкозом, вказує на стабільне зниження напруженості епізоотичної ситуації з кожним роком (рис. 4).

Сибірку та лістеріоз, які реєструють у великої рогатої худоби спорадично, можна вважати високо небезпечними зоонозами. Збудник сибірки небезпечний властивістю зберігати свою вірулентність невизначено тривалий час [3].

Вживання м'яса, отриманого від хворих на сальмонельоз тварин, може викликати у людей інфекцію, що перебігає з ознаками токсикоінфекції [1].

Питанню контролю за епізоотичною ситуацією та поширенням інфекційних хвороб ВРХ в Україні, попри значне скорочення поголів'я, доцільно приділяти особливу увагу, адже скотарство, разом з користю від м'ясної та молочної продукції, становить небезпеку передачі зоонозів, створює варіанти факторів поширення хвороб на інші види тварин та людину.

Рис. 4. Динаміка захворювання ВРХ на лейкоз в Україні (1999-2013 рр.)

Висновки

Аналіз інфекційних хвороб, які реєструвалися в Україні в 1999-2013 рр. свідчить про переважання таких небезпечних зоонозів як лейкоз великої рогатої худоби – 82,7 %, туберкульоз – 3,7 % та лептоспіроз – 1,1 %.

Захворюваність великої рогатої худоби лейкозом і туберкульозом за 1999-2013 рр. показує стабільне зниження напруженості епізоотичної ситуації.

Список літератури

1. Білик Р. І. Ветеринарно-санітарна оцінка молока при лейкозі великої рогатої худоби: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. вет. наук: спец. 16.00.09 / Р. І. Білик. – Київ : НУБіП України, 2009. – 22 с.
2. Галатюк О. Є. Профілактика та лікування заразних хвороб коней / О. Є. Галатюк. – Житомир : Рута, 2009. – 400 с.
3. Таршис М. Г., Черкасский Б. Л. Болезни животных опасные для человека / М. Г. Таршис, Б. Л. Черкасский. – М. : Колос, 1977. – 298 с.
4. Тоен Ш. О. Туберкулёз у диких и домашних млекопитающих / Ш. О. Тоен // Туберкулёз. Патогенез, защита, контроль: пер. с англ. / Под ред. Барии Р. Блума. – М. : Медицина, 2002. – Гл. 11. – С. 167-173.

5. Томеску В. Зоонозы. Болезни животных, передающиеся человеку / В. Томеску, И. Гаврилэ, Д. Гаврилэ. – М. : Колос, 1982. – 319 с.

6. Тонська Т. Г. Розробка імуногенних препаратів та системи їх використання для профілактики лейкозу великої рогатої худоби (експериментальні дослідження): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. вет. наук: спец. 16.00.03 «ветеринарна мікробіологія, епізоотологія, інфекційні хвороби та імунологія» / Т. Г. Тонська. – Київ, 2012. – С. 7.

В статье проанализированы статистические данные ветеринарной отчетности в Украине по инфекционным болезням КРС за последние годы. Среди всех болезней КРС заразной этиологии наибольший удельный вес имеют такие заболевания как лейкоз – 82,7 % и туберкулез – 3,7 %. Проанализирована заболеваемость КРС лейкозом и туберкулезом за 1999-2013 гг, что свидетельствует о стабильном снижении напряженности эпизоотической ситуации.

Инфекционные болезни, лейкоз, туберкулез, колибактериоз, сальмонеллез, токсикоинфекция.

The article analyzes the statistics of Veterinary reporting Ukraine infectious disease of cattle per last years. Of all the diseases of cattle contagious etiology most important are diseases such as leukemia – 82.7 % and TB – 3.7 %. Analyzed the incidence of cattle leukosis and tuberculosis for years 1999-2011, showing a steady decline intention epizootic situation.

Infectious diseases, leukemia, tuberculosis, colibacillosis, salmonellosis, poisoning.